



**WOEST-  
ZOEKER**

**SIMETRA  
RETAETH**

theater  
**ANTIGONE**  
[www.antigone.be](http://www.antigone.be)

# DIT IS EEN LESBRIEF VAN THEATER ARTEMIS EN theater ANTIGONE

's-Hertogenbosch, november 2018

Beste leerkracht,

In februari bezoekt u met uw klas de voorstelling **WOESTZOEKER** van Theater Artemis en Theater Antigone in het Maaspodium.

Op een dag kwam ik thuis en waren mijn ouders weg.  
Het is te zeggen, zij waren gekrompen en alles rondom hen leek plots gigantisch.  
Ik begreep het niet.  
Mijn pa zat op de rand van een bloempot en mijn ma was verdwaald in het tapijt.  
En toen was het hek van de dam.

*Woestzoeker* is een bitterzoete, maar vrolijke, van de pot gerukte voorstelling over hoe een groeiende sociale ongelijkheid ook het onderwijs aantast. Twee woeste zoekers trekken hartstochtelijk ten strijde tegen een vijand waarvan iedereen zegt dat hij niet te kloppen is: armoede.

Na het hyperkinetische *Bekdichtzitstil* (2014) schrijven Raven Ruëll en Jan Sobrie opnieuw een lofzang op het roekeloze en losbandige kind dat anders is. Sophie Warnant en Dries Notelteirs spelen twee kinderen die elkaar vinden in eenzelfde situatie. Met (geïmproviseerde) instrumenten brengen Keimpe De Jong en Arend Niks een soundscape live op de scène.

*Woestzoeker* is een voorstelling over verwoed tegen de stroom in zwemmen. Want tegen de stroom in heeft wel degelijk zin.

Een bezoek aan onze voorstellingen zien we als een **SPRONG** met **AFZET** - **ZWEEFFASE** - **LANDING**.



**AFZET:** Vooraf nodigen we leerlingen uit en maken we ze nieuwsgierig naar wat ze in het theater te zien zullen krijgen met een voorbereidende teaser: een korte prikkelende activiteit in de klas, speels, passend bij de voorstelling. De leerkracht maken we deelgenoot van de geheimen van het nakende avontuur.

**ZWEEFFASE:** Tijdens de voorstelling worden de leerlingen en leerkrachten ondergedompeld in de gezonde chaos van de artistieke onvoorspelbaarheid. Iedereen wordt medeplichtig gemaakt. Er is geen ontkomen aan.

**LANDING:** Na afloop gaan we samen op zoek naar ordening. Er zijn geen pasklare antwoorden. We luisteren naar elkaars verhalen en komen zelf in actie om de beweegredenen van acteurs en regisseur opnieuw vorm te geven.

## **AFZET: Een oneerlijke race**

### **In het kort:**

Actief spel waarin de kinderen racen tegen elkaar. Centraal in dit spel staat de bewustwording van sociale ongelijkheid en het al dan niet krijgen van kansen. Via deze "race" kan je duidelijk maken aan de leerlingen dat kansen niet voor iedereen gelijk zijn. En tegelijkertijd komen er al wat onderwerpen en begrippen uit de voorstelling voorbij.

Er wordt in dit spel gevraagd naar specifieke eigenschappen in de thuissituatie van fictieve personages. Op die manier maak je voelbaar dat de omgeving waarin kinderen opgroeien heel bepalend kan zijn voor de mogelijkheden die ze in hun latere leven al dan niet zullen krijgen.

### **Doel spel:**

Laat de leerlingen tegen elkaar racen: de laatste 5 mogen NIET mee naar de voorstelling.

Eerst krijgen de leerlingen een personage toegewezen. Daarna krijgen de personages enkele vragen voorgeschoteld. Het antwoord op die vragen bepaalt hun startpositie in de wedstrijd. Wanneer de race begint zal iedere leerling dus op een andere plaats starten. Een oneerlijke start, want sommige leerlingen zullen - doordat hun personage op veel vragen 'ja' kan antwoorden - al veel verder staan dan anderen. De leerlingen die als laatste 5 over finish komen mogen niet mee naar de voorstelling in het theater. (Dat is natuurlijk niet echt zo, maar het is goed om te doen alsof. Dat maakt het echt invoelbaar).

### **Benodigdheden:**

- Krijt of iets dergelijks waarmee een begin- en eindpunt kan worden aangeduid
- Afdrukte en uitgeknipte beschrijvingen van de personages (zie bijlage)
- Een grote ruimte (vb. speelplaats)

### **Spelverloop:**

- Knip de beschrijvingen van de personages die je hieronder ziet uit en verdeel ze willekeurig onder de leerlingen. Er zijn zowel "rijke" als "arme" personages. Je kan de arme personages herkennen door het sterretje (\*) (dat vertel je uiteraard NIET aan de leerlingen). Iedereen wordt voor even het personage dat op zijn/haar kaartje staat.
  - LET OP: Zorg ervoor dat het percentage bij benadering klopt: 1/5 kinderen leeft in armoede. Dat betekent dat:
    - 20 kinderen in je klas: 4 kaartjes met een sterretje (arm personage)
    - 30 leerlingen: 8 kaartjes met een sterretje
- Laat de leerlingen lezen over hun personage, geef ze daarvoor voldoende tijd. De kenmerken gelden voor hen gedurende het spel. Ze mogen niet communiceren met de andere leerlingen.
- Iedereen begint op één lange lijn.
- Leg uit aan de leerlingen dat ze een loopwedstrijd gaan doen tegen elkaar en dat de 5 verliezers niet mee mogen naar het theater (dat is de inzet van het spel). Voor de race van start kan gaan, moeten ze enkele ja/nee vragen beantwoorden aan de hand van hun personage.
- Lees de vragen hardop voor: wanneer het antwoord op de vraag voor hun personage "ja" is mogen de leerlingen een stap vooruit nemen. Staat er niets over die vraag in de beschrijving: dan blijven ze staan. Wanneer de leerlingen "Nee" moeten antwoorden blijven ze ook staan. Let op: dat doen de leerlingen zonder onderling overleg!

Vragen om te stellen aan de leerlingen voor de race: (ze antwoorden dus vanuit hun personage!!)

1. Wonen je ouders nog samen?
2. Werkt je mama ?
3. Werkt je papa ?
4. Heb je een hond thuis?
5. Hebben jullie altijd geld om eten te kopen?
6. Ben je nog NOOIT bij de Voedselbank geweest om eten te halen?
7. Heb je je ooit met geldzaken moeten bezighouden?
8. Ben je op reis geweest deze zomer?
9. Ben je al ooit naar een pretpark geweest ?

10. Zit je bij een sportclub?
11. Vier je soms verjaardagsfeestjes thuis?
12. Komen er vaak vrienden of vriendinnen spelen thuis?
13. Mag je vaak kiezen wat jullie gaan eten?
14. Ga je vaak naar een restaurant?
15. Heb je thuis een tuin om in te spelen?
16. Heb je een mobiele telefoon?
17. Heb je een Netflix account?
18. Hebben jullie een auto?
19. Mag je altijd lekker lang en warm douchen?

- **Na het stellen van alle vragen staan de leerlingen normaal gezien verspreid. De “arme” personages hebben slechts één of geen stap kunnen zetten waardoor ze veel minder de kans krijgen om de race te winnen. De startpositie van elke leerling is dus anders.**
- **Voor de leerlingen echt beginnen met de loopwedstrijd, geef je hen de boodschap van dit spel mee: Iedereen blijft staan op zijn positie. Laat de leerlingen eens rond zich kijken. Herhaal dat de verliezer van dit spel niet mee mag naar het theater. Vraag hen of de race nu eerlijk zal verlopen? Het antwoord is uiteraard nee.**

Werp enkele vragen in de groep:

1. Kunnen de kinderen die achterop bleven zelf iets doen aan deze situatie?
  2. Welk gevoel krijg je bij het spelen van dit spel?
  3. Hoe denk je dat het moet voelen voor de kinderen die achterop blijven?
  4. De andere kinderen hebben veel meer kans dat ze de race zullen winnen, want ze staan dicht bij de finish: is dat eerlijk?
  5. Heb je soms zelf het gevoel dat je oneerlijke kansen krijgt?
- **Belangrijk punt dat moet gemaakt worden: Elke stelling of vraag die gesteld werd ging over iets waar de kinderen zelf niets aan kunnen doen. Het zijn één voor één omgevingsfactoren waar de kinderen zonder dat ze het zelf in de hand hebben mee te maken krijgen en toch krijgen ze daardoor minder kansen. De wedstrijd zal nog steeds gelopen worden, maar het zal veel moeilijker zijn voor de kinderen die nog achteraan staan om de race te winnen. Maak een vergelijking tussen deze wedstrijd en “de oneerlijke race” die het leven vaak is.**
  - **Tenslotte kan je de leerlingen indien gewenst nog laten racen naar het eindpunt. Maar gelukkig mag iedereen gewoon mee naar de voorstelling!!!**

## ZWEEFFASE

**Ter info voor u een korte samenvatting van de voorstelling:**

Twee kinderen (Ebenezer en Sammy) ontmoeten elkaar in “de blok”. Al snel vinden de twee personages elkaar en merken ze dat ze ‘anders’ zijn en verschillend worden behandeld dan de rest van de klas. Gaandeweg komen we als kijker te weten dat Ebenezer een jongen is die net met zijn ouders naar een kleiner appartementje verhuisde. Het gaat op financieel vlak helemaal niet goed met zijn ouders: ze werden onlangs beiden ontslagen. Als kijker merken we dat Ebenezer een slimme gast is met een brede interesse, maar dat de nieuwe thuissituatie en omgeving hem parten spelen. Gelukkig ontmoet hij snel Sammy die in dezelfde situatie als hij zit. Als twee speelvogels keren ze zich tegen iedereen die hen anders behandelt.

De voorstelling wordt muzikaal begeleid door een live percussie-set en een allegaartje aan materiaal. Net zoals de kinderen van het weinige dat ze hebben iets moois proberen te maken, tracht de muzikant ook muziek te creëren uit restanten afval, planken, ijzer. De muzikant heeft geen specifieke rol, hij blijft een mysterieuze aanvulling op de achtergrond maar versterkt het verhaal van de twee personages en de voorstelling op verschillende manieren.

**Achterop leest u een kort interview met de schrijvers Jan Sobrie en Raven Ruëll (ook de regisseur) van de voorstelling . Dat geeft u wat mee inzicht in de achtergronden van deze voorstelling.**

**Het is handig als de leerkrachten tussen de leerlingen plaatsnemen, verspreid door de zaal. Mobiele**





© kurt van der slot | [www.kvdz.be](http://www.kvdz.be)



telefoons uit en geen foto's tijdens de voorstelling. Als vanzelfsprekend mag in de zaal niet gegeten en gedronken worden. Probeer tijdens de voorstelling de rust te bewaren met de leerlingen, al wil dat niet zeggen dat ze niet mogen reageren. Zo lang het over de voorstelling gaat is dat natuurlijk prima. De voorstelling duurt ongeveer 70 minuten.

## LANDING

Om deze voorstelling met elkaar te bespreken na afloop:

Schrijf onderstaande woorden op het bord of projecteer ze. Laat de leerlingen drie woorden kiezen die passen bij hun gevoel over de voorstelling. (Als ze een ander woord in hun hoofd hebben, dan mag dat zeker ook.)

Blij - verdrietig - boos - langdradig - onbegrip - schaamte - dwaas - grappig - saai - onverstaanbaar - rouw - bedroefd - eentonig - maf - interessant - cool - spannend - vermoeiend - krachtig - eng - voorspelbaar - geweldig - uitzonderlijk - ...

Laat hen vervolgens uitleggen waarom ze voor die woorden kozen. Kunnen ze momenten uit de voorstelling beschrijven die het beste passen bij hun keuze? Probeer verschillende antwoorden aan elkaar te verbinden: Heeft iedereen hetzelfde gezien? Voelden ze er hetzelfde bij? Denken ze er hetzelfde over?

Een vervolgvraag kan zijn: Wat is de relatie tussen deze voorstelling en het echte leven? Denk aan vragen als:

- Wat herken je in de voorstelling?
- Kan een voorstelling helpen ons eigen leven (of het leven van anderen) te begrijpen?
- Kan een theaterstuk mensen die in de problemen zitten écht helpen? Op welke manier dan?
- Herkennen ze iets van de personages die ze voor de voorstelling hebben leren kennen in de race vooraf?

### EXTRA:

Jullie kunnen natuurlijk ook nog een stapje verder gaan. Kom zelf in actie.

*Woestzoeker* ging in première op 17 oktober 2018 en dat was helemaal geen toeval! Die dag stond volledig in het teken van verzet tegen extreme armoede. Er werden die dag tal van acties georganiseerd. Ook nu nog kunnen jullie misschien samen iets organiseren tegen armoede:

Teken een grote woordenspin op het bord en laat de kinderen allemaal samen of in groepjes brainstormen. Wat kun je met je klas betekenen? Welke acties kunnen jullie uitvoeren? Laat hun fantasie maar de vrije loop gaan! Pik er nadien één actie uit die jullie zullen uitvoeren. Dat kan op school, in de klas, thuis... We vinden het heel leuk om daarover te horen. Maak er een foto of filmpje van en stuur dat door naar [erica@artemis.nl](mailto:erica@artemis.nl). Reacties op de voorstelling zijn natuurlijk ook van harte welkom!

Veel plezier,  
groeten en tot ziens bij *Woestzoeker*,  
Theater Artemis

Erica van de Kerkhof  
Educatie  
en namens Liesbeth Verplancke van Theater Antigone

P.s. bij vragen of opmerkingen, neem contact op met Theater Artemis | Erica van de Kerkhof | [erica@artemis.nl](mailto:erica@artemis.nl) | 073 6123223

## **BIJLAGE Beschrijving van de personages. Print voor ieder kind een personage.**

---

\* Ik ben iemand die heel erg graag buiten speelt! Helaas woon ik in een klein appartement en heb ik geen tuin om in te spelen... Het appartementje waarin wij nu wonen is zo klein dat er niet eens plaats is om vriendjes uit te nodigen. Daarom nodig ik voor mijn verjaardag niemand uit. Mama en papa vinden het niet leuk dat andere mensen dan zien dat we zo klein wonen. Op het einde van de maand hebben we bijna geen geld meer. Dan wordt de stroom soms afgesloten en hebben we geen warm water. En we gaan nooit uit eten en kunnen niet op vakantie dit jaar.

---

\* Ik houd van lekker eten, bijvoorbeeld van mosselen. Maar papa heeft niet genoeg geld daarvoor. We eten vaak friet, dat is goedkoop en we halen eten bij de Voedselbank. Je kan dan jammer genoeg niet kiezen wat je wilt eten. Soms moet ik papa helpen met klusjes. Dat vind ik niet erg, maar als het klusjes zijn die te maken hebben met de rekeningen en geld dan haat ik het. Laatst waren we aan het sparen voor een nieuwe mobiel voor mij, maar we krijgen het geld niet bijelkaar. Jammer, ik zou zo graag appen met mijn vrienden. Ik zou graag gaan sporten, maar we hebben we geen geld om het te betalen.

---

Ik hou van veel dingen. Vooral van mijn hondje Sloeber. Ik ga elke week met hem naar de hondenschool: dat is mijn lievelingshobby. Maar ik tennis ook graag in het weekend en 's avonds volg ik gitaarles. Volgende week geef ik een optredentje met mijn gitaar voor al mijn vrienden. Ik heb iedereen uitgenodigd via Snapchat. Op mijn nieuwe iPhone gaat dat allemaal kei snel! Mijn lievelingseten is erwtensoep en pannenkoeken. Dat eten we dus best vaak.

---

Volgende week ben ik jarig. Ik mocht van mama en papa kiezen wat we gingen doen. Ik koos voor een weekendje naar het pretpark Disneyland in Parijs! Vet cool was dat. Mama en papa werken elke dag super veel en daardoor kunnen we vaak op reis. Vorig jaar zijn we 3 weken naar Thailand gegaan. Daar aten we vaak in restaurants en sindsdien is Thai's mijn lievelingseten.

---

Ik ga graag op reis! Vorig jaar gingen we met het hele gezin 3 keer met de auto naar Frankrijk. We hebben daar een vakantiehuisje, met een hele grote tuin waarin ik samen met mijn broer speel. Soms mis ik wel mijn vriendinnetjes als we lang daar blijven. Maar ik hou me dan bezig met andere dingen zoals series kijken op Netflix! Ik heb een account gekregen van mijn ouders voor mijn verjaardag.

---

Een week geleden waren mijn ouders al 12 jaar met elkaar getrouwd. We gaven een super groot feest in onze tuin voor de hele familie. Ik speelde een hele dag buiten met al mijn neefjes en nichtjes. Onze hond Ploffie moest wel naar een hondenspension voor een dagje. Jammer, maar morgen ga ik hem met de auto gaan ophalen samen met mama! Dat wordt een blij weerzien.

---

Ik heb thuis een grote tuin waarin ik altijd veel speel met mijn hond. Vorige week zijn we op reis gegaan samen met mijn broer, mama en papa met de auto naar Italië. Dat was echt super lang in de auto zitten.... Gelukkig heb ik een netflix account en een nieuwe Iphone gekregen voor mijn verjaardag en kan ik mij zo bezighouden. Op reis zijn we naar een super cool pretpark gegaan: 'El Elito Pretparco' en daar aten we aan het eind van de dag in het poffertjesrestaurant.

---

Mijn ouders hebben een restaurant. Dat is leuk want we hebben thuis altijd super veel eten daardoor. Maar zelf gaan we nu natuurlijk niet meer naar een restaurant. Anderzijds kan ik gerust eens 10 vrienden en vriendinnen uitnodigen en er zal altijd voldoende eten zijn. Mijn ouders moeten veel werken in het restaurant, dus we kunnen niet op reis met het gezin. Maar in plaats daarvan gaan we in het weekend soms naar de Efteling.

---

Ik ben echt een bezige bij: ik heb behalve dinsdagavond elke avond van de week een hobby: ik voetbal, speel piano, dans en speel toneel. Omdat mijn mama en papa het allebei ook super druk hebben met hun werk rij ik vaak mee met anderen. Vorige winter ben ik gaan skiën en heb ik mijn arm gebroken. Van de dokter moest ik 4 weken rusten en kon ik niet meer dansen, voetballen of piano spelen. Ik verveelde me nogal, dus mijn mama heeft toen Netflix geïnstalleerd op de tv. Sindsdien kijk ik naar alle coole series.

---

Ik speel het liefst met mijn vrienden en vriendinnen buiten in mijn grote tuin! Vorige week hadden we "vriendinnendag" bij mij thuis en we hebben echt een te gekke dag gehad. We zijn eerst met de auto naar de Efteling gereden, dan hebben we daar alle attracties gedaan. 's Avonds zijn we gaan eten in een restaurant. En toen bleef iedereen slapen. We hebben een film gekeken op Netflix. De dag erna moest ik helaas wel vroeg op want ik moest gaan hockeyen.



## “We moeten kinderen vleugels geven”

Na *Bekdichtzitstil* hebben Jan Sobrie en Raven Ruëll nu samen *Woestzoeker* geschreven. In een regie van Ruëll roepen Dries Notelteirs en Sophie Warnant kinderen in het leven die de onverschillige grote-mensen-wereld te lijf gaan. Zelf hadden Raven en Jan als kind niks waartegen ze zich echt moesten afzetten. Allebei zijn ze gevormd op de goeie ouwe leest van een jongenscollege. “Een of andere strenge regel moest van tijd tot tijd eens gebroken worden, maar de leerkrachten hadden niks te vrezen van ons”, verzekert Raven. “Het is een schoon, nobel maar ook bedreigd beroep.”

*Woestzoeker* wil een heersend taboe in het onderwijs doorbreken. Armoede. Jan geeft de welbekende bosklassen\* als schrijnend voorbeeld. “Alle kinderen ravotten de hele dag door tot op het moment waarop je een Fristi mag drinken. Bij ons bleef een enkel klasgenootje hardnekkig doorspelen. Zijn ouders konden hem geen zakgeld geven. We spreken dan nog maar over een belachelijk klein bedrag. 20 frank toen ik klein was.”

In *Woestzoeker* speelt Dries Notelteirs een jongen wiens vader is gekrompen tot hij helemaal is verdwenen. Thuis hebben ze het alsmat minder breed en uiteindelijk dwingen de veranderde omstandigheden de jongen om te verhuizen naar een bescheidener woonst.

De beide theatermakers vinden er geen doekjes om: ouders kunnen letterlijk uit het bestaan van hun kinderen verdwijnen. We leven in een systeem waaraan een prijskaartje hangt. Zo ook op school. Ouders moeten de kosten van de sportdag of een uitstap ophoesten, een blokfluit kopen, er is internet nodig en een computer voor de taken. Om dat te bolwerken moeten minderbedeelde ouders allerlei bijbaantjes nemen waardoor kinderen hun ouders nog amper zien. Jan zucht: “Er rust een enorme druk op directeurs om hun school als een winstgevend bedrijf te runnen. Sommige mensen hebben het al moeilijk om de eindjes aan elkaar te knopen. Het onderwijs zou soms wat menselijker moeten zijn.”

De gevolgen zijn soms schrijnend. Jan en Raven hoorden in hun research verhalen van ouders die met de hand een cursus overschrijven. Een kind krijgt zijn rapport niet zolang zijn inschrijvingsgeld niet is betaald. Of een andere leerling mag niet deelnemen aan de gymles zonder de correcte turnplunje. Kinderen komen onvermijdelijk onder druk te staan en ondernemen de meest absurde pogingen om de financiële thuisproblemen te verbergen. Raven vertelt over een alleenstaande moeder die met moeite 95 euro per maand opzij kan zetten en 900 euro voor “de Romereis” bij elkaar moet zien te sparen. Ze hoopt dat haar kind geen tandpijn zal krijgen want dat zou een te grote onvoorziene kost betekenen. Haar meevoelende spruit durft bijgevolg op een dag niet toe te geven dat hij tandpijn heeft.

Het is geen klein probleem. Kinderarmoede schoot in 2017 de hoogte in tot 14%. Het probleem was op een school zo acuut dat de directeur een grotere diepvries kocht om liters soep te kunnen bewaren. Sindsdien krijgt iedereen 's middags soep. Zo worden een hoop leerlingen de pijnlijke vragen en opmerkingen van hun klasgenootjes bespaard. Want kinderen zijn direct. “Volwassenen weten zichzelf uit schroom nog te bedwingen, een kind daarentegen vraagt botweg waarom je zo raar kijkt als je loent. Ze klinken soms ook als een echo van hun ouders”, stelt Jan vast. “Mijn ma zegt dat jullie thuis niet veel geld hebben omdat je dat aan uw kleren kunt zien, hoor je zo'n snotneus dan ineens zeggen.”

Nadat hij verhuisd is, leert Dries' personage het meisje kennen dat door Sophie Warnant wordt gespeeld, een meisje dat haar jaar moet overdoen en schoolmoe is. Er is haar te kennen gegeven dat dit haar laatste kans is. Tussen beide kinderen groeit een innige band en de jongen besluit om er alles aan te doen om zijn zittenblijvend vriendinnetje erdoor te helpen.

Kinderen bezitten een ongelooflijke weerbaarheid. Alleen is de vraag hoe lang zo'n kind in staat is zich niet te laten kennen, als hij dag in dag uit geconfronteerd wordt met armoede of steeds weer de enige is die in de klas tekortschiet door de ellendige thuissituatie. Bovendien is het erg moeilijk om je aan je eigen milieu te onttrekken. Het Vlaamse onderwijsniveau is een van de hoogste in de wereld, tegelijkertijd is het een van de meest ongelijke onderwijssystemen. Raven spreekt onomwonden van een klassenmaatschappij. “Door hun bijbaantjes kunnen armlastige ouders het buitenschoolse leven van hun kinderen moeilijker opvolgen. Ze hebben de middelen niet om opvang of activiteiten voor hun kroost te regelen. Daardoor groeit de achterstand op de kinderen uit betere middens.”

En dan zijn er nog de ontelbare verwachtingen van onze prestatiegerichte maatschappij. Jan begrijpt niet waarom we kennis of vaardigheden die je onder de knie moet hebben, aan een specifieke leeftijd koppelen. “Iemand die op zijn 12 jaar moeite heeft met Frans kan 5 jaar later uitgroeien tot een retorisch talent.” “We moeten de kinderen meer tijd gunnen”, valt Raven bij. “We dwingen onze kinderen veel te vroeg tot keuzes. De waaier aan mogelijkheden die je gegund worden, is dan ook nog eens door jouw achtergrond bepaald. Het kan nochtans anders. In Finland hebben ouders geen vrije schoolkeuze. Geen elite of concentratiescholen als gevolg. Daarnaast maken kinderen er hun eerste bepalende keuze voor hun verdere schoolloopbaan pas rond hun zeventiende. Met verbluffende resultaten op vlak van niveau en gelijkheid.” “Uiteindelijk komt het erop neer om in alle kinderen te geloven en hen vertrouwen te schenken. Dan pas geef je die gasten vleugels”, besluit Jan.

\* *bosklassen*: een soort schoolkamp in het bos